

Ullrich Junker

**Zamek schronisko w Wilczej Porębie –
dom dla prześladowanych i miejsce o-
poru przeciwko reżimowi
nazistowskiemu
(Na Szlaku 08-2024)**

**© im August 2024
Ullrich Junker
Mörikestr. 16
D 88285 Bodnegg
Tłumaczył Henryk Dąbkiewicz**

Rok XXXVIII

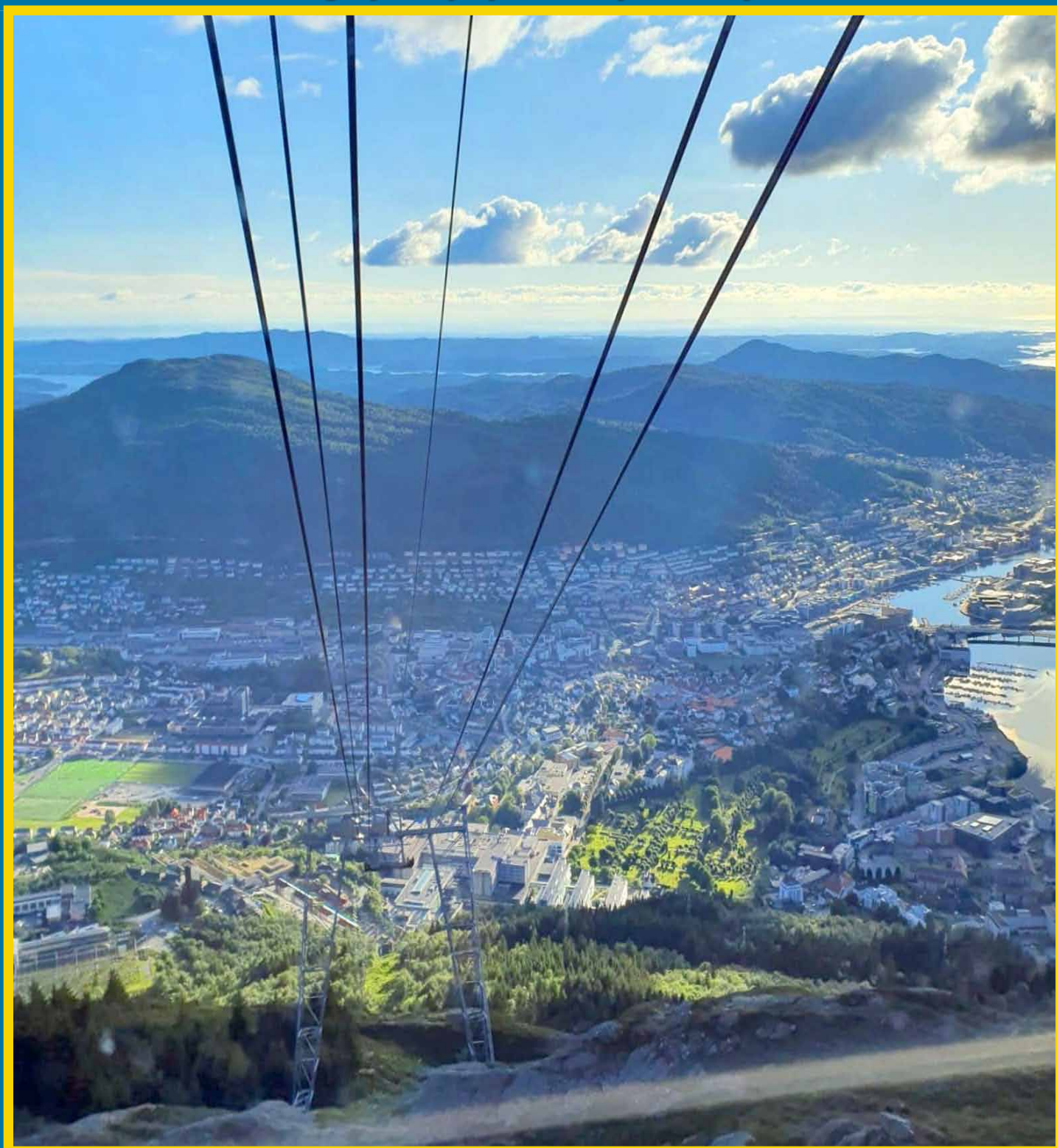
Nr e-214 (410)

Sierpień 2024

NA SZLAKU

Turystyka – Krajoznawstwo – Góry

Magazyn turystyczno-krajoznawczy

Zamek schronisko w Wilczej Porębie – dom dla prześladowanych i miejsce oporu przeciwko reżimowi nazistowskiemu

Berliński lekarz dr Albert Citron zbudował ten dom w 1912 roku na samym szczycie Wilczej Poręby (Wolfshau), przy drodze na Śnieżkę. Prawdopodobnie to położenie i wspaniały widok na Śnieżkę zrobiły na nim tak duże wrażenie, że postanowił wybudować tu dom letniskowy. Radosne powiedzenie Horacego nad korytarzem jest tego prawdopodobnie świadectwem. Dr Albert Citron zmarł 10 maja 1931 roku w Berlinie-Charlottenburgu.

16 października 1932 roku wdowa po nim, żona Charlotte Citron, wraz z dwoma synami, drem Friedrichem Citronem i Wolfgangiem Citronem, sprzedała dom w Wilczej Porębie (Wolfshau) pisarzowi Gerhartowi Pohlowi.

Dom ten, położony na uboczu w Wilczej Porębie (Wolfshau), miał stać się miejscem schronienia dla osób prześladowanych przez reżim nazistowski, a po 1945 roku otrzymał nazwę „Zamek ucieczkowy” (Fluchtburg).

W zamku schroniskowym zachował się zbiór oświadczeń złożonych pod przysięgą przez członków „Ligi Antyfaszystowskiej», który obecnie został przekazany do archiwizacji Archiwum w Jeleniej Górze.

Dokumenty te dają wgląd w wyjaśnienia dotyczące Niemiec i ruchu oporu przeciwko nazistom.

Intensywny kontakt z zamkiem schroniskowym utrzymywali:

Dr phil. Werner Milch i jego żona Toni, dr med. Eva Weddigen z domu Milch i jej mąż dr med. Otto Johannes Robert Weddigen, Ewangelica, teolog Jochen Klepper, dr Carlo Mierendorff, dr Theo Haubach oraz grafik i pisarz Johannes Wüsten (powieść: „Rübezahl»).

O doktorze Wernerze Milchu i jego siostrze Evie Weddigen, z domu Milch:

Gerhart Pohl i Werner Milch uczęszczali razem do Gimnazjum św. Elżbiety we Wrocławiu. Nawiązała się tam przyjaźń. Po ukończeniu gimnazjum oboje studiowali literaturę niemiecką. Pohl stosunkowo szybko przerwał studia.

Werner Milch uzyskał doktorat w 1925 roku na Uniwersytecie Wrocławskim. W 1928 roku Milch ożenił się ze swoją przyjaciółką z dzieciństwa Toni.

Kiedy Hitler doszedł do władzy, Werner Milch siedział pewnego ranka z żoną w śląskim schronisku Pohla w Wilczej Porębie (Wolfshau). Profesorowie Uniwersytetu Wrocławskiego odmówili przysłemu wykładowcy habilitacji, ponieważ nie można było bez luk przedstawić wymaganego dowodu narodowości aryjskiej, a wśród jego przodków znajdowali się również Żydzi. Milch pozostał w Karkonoszach i wybudował dom obok schroniska w Wilczej Porębie (Wolfshau). W czasie burzy te dwa domy stały się dla wielu wyspą zbawienia. Mimo że był „zmęczony i przytłoczony” wydarzeniami, Milch rozdzielił odziedziczony majątek między „zmęczonych i przytłoczonych” w tamtych czasach. W 1938 roku Werner Milch został aresztowany i zesłany do obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen.

Dr Werner Milch miał siostrę o imieniu Eva, która studiowała medycynę we Wrocławiu, uzyskała tam doktorat w zakresie medycyny. W październiku 1933 r. poślubiła swojego kolegę ze studiów doktora med. Otto Johanna Roberta Weddigena. Warunki małżeństwa stawały się coraz trudniejsze. Dr med. Eva Milch była wyznania protestanckiego, pochodzenia żydowskiego. W Wiesbaden znaleźli aryjską rodzinę Milch i tam się

Fluchtburg (przed pracami remontowymi w latach 2018-2020). W oddali widok na Śnieżkę

pobrali, aby nie dopuścić do niepotrzebnych pytań w sprawie aryjskiego pochodzenia.

Ze względu na sytuację polityczną dr Weddigen musiał zrezygnować z dalszego kształcenia medycznego i nie mogąc uzyskać zgody jako lekarz na rejestrację w Kasie Chorych, osiadł w Jagniątkowie (Agnetendorf) w Karkonoszach jako lekarz rodzinny.

Małżeństwo lekarzy Weddigenów szybko nawiązało kontakt z dygnitarzami w Jagniątkowie (Agnetendorfie) i pisarzem Gerhartem Hauptmannem, a także zatrzymali się w domu Wiesensteinów. Kiedyś brat

**Powitanie nad wejściem do zamku schronienia:
„Ille terrarum mihi praeter omnes angulus ridet. A.D. 1912.“**

- 🇨🇪 Tento kout země je mi nade všechna místa v celém světě drahý. — Anno Domini 1912
Quintus Horatius Flaccus, římský básník (r. 65 př. n. l. - r. 8 př. n. l.)
- 🇵🇱 Ów kącik na ziemi uśmiecha się do mnie ponad wszystkie inne. — Anno Domini 1912
Horacy, poeta rzymski (65 – 8 przed Chr.)
- 🇩🇪 Lacht mir doch kein Winkel der Welt, wie dieser. — Anno Domini 1912
Quintus Horaz Flaccus, römischer Dichter (65 v. Chr. – 8 v. Chr.)
- 🇬🇧 That corner of the world smiles for me more than anywhere else. — A. D. 1912
Quintus Horaz Flaccus, roman poet (65 b.c – 8 b.c)

Evy, Werner Milch, również był obecny w domu Wiesensteinów.¹ Gerhart Pohl poznał Gerharta Hauptmanna dzięki Wernerowi Milch podczas obchodów 70. urodzin Hauptmanna we Wrocławiu.

Niewykluczone, że Werner Milch został zwolniony z obozu koncentracyjnego pod wpływem Gerharta Hauptmanna. Werner Milch i jego żona Toni zdecydowali się na emigrację.

Do kręgu ucieczkowego należał również Jochen Klepper. W pamiętniku Jochena Kleppera² znajdujemy następujący wpis:

8 maja 1939Wszystkie rozmowy były w zasadzie zdominowane przez tragedie emigracyjne, a Werner Mich nie przyniósł też żadnych innych wiadomości.

30 maja 1939 r Wieczorem Milchowie byli u nas po pożegnaniu z Wilczą Porębą (Wolfshau).

Milchowie wyemigrowali najpierw do Szwajcarii, a następnie do Anglii. Milch mógł objąć stanowisko wykładowcy na Wydziale Języka Niemieckiego University College of the South West w Exeter. Wkrótce przyszło rozczarowanie. Od czerwca do grudnia 1940 roku Milchowie przebywali w obozie internowania dla niemieckich emigrantów. Tam Milch musiał najpierw zarabiać jako robotnik, dopiero od grudnia 1940 r. ponownie mógł pracować jako wykładowca germanistyki.

Wróćmy jednak do dr Evy Weddigen, z domu Milch. Udręki nazistowskich rządów wyzwoliły w niej myśli samobójcze. Małżeństwo stawało się coraz trudniejsze i w 1938 roku rozwód odbył się w Jeleniej Górze (Hirschbergu). Eva Weddigen najpierw wyemigrowała do Londynu, gdzie pracowała jako położna, a dalsza

1 **Dr Otto Weddigen**, Akta – Moi żydowscy przyjaciele (maszynopis)

2 **Jochen Klepper**: W cieniu twoich skrzydeł. Aus den Tagebücher der Jahre 1932 – 1942, Deutsche Verlags-Anstalt, Stuttgart, 1971.

Jochen Klepper, teolog, dziennikarz i pisarz (powieść: „Ojciec”), uniknął deportacji do obozu koncentracyjnego, popełniając samobójstwo wraz z rodziną 11.12.1942. Jego żona była Żydówką.

droga zaprowadziła ją do Afryki jako lekarza misjonarza. Tam poznała starszego Anglika, którego poślubiła. Po zakażeniu malarią oboje wyemigrowali do Nowego Jorku, Eva pracowała tam jako lekarka, wykazując się zaangażowaniem w dziedzinie medycyny.

Gerhart Pohl – pisał – Berlin 20.12.1947:

Jako przeciwnik reżimu nazistowskiego sam byłem przez wiele lat wykluczony z Izby Kultury Rzeszy, byłem blisko związany z grupą oporu socjalistów dra Mierendorffa³ i dra Haubacha⁴, którzy również współpracowali z Weddigenem w moim domu.

W latach 1935-1939 naziści wprowadzili zakaz działalności Gerharta Pohla. Za specjalnym pozwoleniem mógł ubiegać się o publikacje w poszczególnych przypadkach.

Johannes Wüsten, urodzony w Heidelbergu, dorastał w Görlitz, był niezależnym artystą, grafikiem i pisarzem (powieść: „Rübezahl»). W ucieczce przez Karkonosze pomogło mu schronisko w Wilczej Porębie (Wolfshau).

Gestapo aresztowało Wüstena w Paryżu. Oskarżony o zdradę stanu zmarł 26 kwietnia 1943 r. w więzieniu Brandenburg-Görden.

Fluchtburg

W tym domu, który wszedł do historii i historii literatury, schronienie na swej drodze ucieczki przez granicę do pobliskiej Czechosłowacji znajdowali prześladowani i zagrożeni śmiercią przeciwnicy barbarzyństwa hitlerowskiego.

Pisarz **Gerhart Pohl** (ur. 9 lipca 1902 r. w Żmigrodzie, zm. 15 sierpnia 1966 r. w Berlinie) w roku 1933 nabył nieruchomości od **dra med. Alberta Citrona**.

W swojej powieści „Fluchtburg” **Gerhart Pohl** przedstawia działalność i spotkania przypominającej „Krąg z Krzyżowej” grupy zatroskanych i krytycznie nastawionych do reżimu hitlerowskiego przyjaciół.

Pohl był zaufanym **Gerharta Hauptmanna**. Na nim spoczął w roku 1946 obowiązek negocjacji z sowiecką i polską administracją wojskową w sprawie przetransportowania ciała noblisty do Hiddensee.

Osoby, które spotykały się we „Fluchtburgu”:

Werner Milch, germanista, przyjaciel Pohla z czasów gimnazjalnych we Wrocławiu. Po utracie z powodu żydowskiego pochodzenia prawa do wykonywania zawodu nauczyciela we Wrocławiu udał się do cichej Wilczej Poręby i zbudował dom obok „Fluchtburgu”.

W wyniku pogromu 9 listopada 1938 r. wywieziony do obozu koncentracyjnego, dzięki niestrudzonej interwencji przyjaciół zwolniony po sześciu tygodniach. W czerwcu 1939 r. wyemigrował do Wielkiej Brytanii.

Carlo Mierendorff, socjolog i pisarz, po pięciu latach osadzenia w obozie koncentracyjnym znalazł schronienie w domu Pohla w Wilczej Porębie. Mierendorff był członkiem „Kręgu z Krzyżowej”. Zginął 4 grudnia 1943 r. podczas nalotu na Lipsk.

Theo Haubach, dziennikarz i polityk, po nieudanym zamachu na Hitlera 20 lipca 1944 r. powieszony przez hitlerowskich oprawców wspólnie z **Helmuthem Jamesem Grafem von Moltke** 23 stycznia 1945 r.

Jochen Klepper, grafik i pisarz (powieść „Der Vater”), aby uniknąć deportacji do obozu koncentracyjnego, popełnił 11 grudnia 1942 r. wraz z żoną pochodzenia żydowskiego i córką zbiorowe samobójstwo.

Johannes Wüsten, grafik i pisarz (powieść „Rübezahl“), uzyskał pomoc w ucieczce na drugą stronę Karkonoszy, schwytyany przez Gestapo w Paryżu. Oskarżony o zdradę stanu zmarł w więzieniu Brandenburg-Görden 26 kwietnia 1943 r.

Wymienione osoby to tylko niektóre spośród tych, które spotykały się we „Fluchtburgu”.

Zaangażowanie Pohla – „ratownika zagrożonych osób w strasznych czasach” – uhonorowane zostało przez państwo Izrael posadzeniem dziesięciu drzew w lesie Żydowskiego Funduszu Narodowego.

Szwagierka Pohla – **Lisa (Luiza) Pohl** (ur. 25 marca 1903 r., zm. 17 stycznia 2006 r. w Wilczej Porębie) – przybyła do „Fluchtburgu” pod koniec II wojny światowej. Wbrew historii mieszkała w tym domu do śmierci. Także po roku 1945 „Fluchtburg” był miejscem pamięci i wymiany myśli dla osób, które musiały opuścić swoją śląską małą ojczyznę.

Niech ta tablica oddaje szacunek dzielnym ludziom i upamiętnia ich odważne czyny.

Ullrich Junker
Tłumaczył Henryk Dąbkiewicz

3 **Carlo Mierendorff**, Socjolog i pisarz, znalazł schronienie w Pohl w Wolfshau po 5 latach spędzonych w obozach koncentracyjnych. Mierendorff był członkiem Koła z Krzyżowej. 4.12.1943 zginął w nalocie na Lipsk.

4 **Theo Haubach**, dziennikarz i polityk, został aresztowany w związku z nieudanym zamachem na Hitlera w dniu 20.07.1944 r. przez jego popleczników wraz z **Helmuth Graf von Moltke** powieszony 23.01.1945.